

УДК 351.741-043.5:351:746:343.9.02:343.975
DOI <https://doi.org/10.15421/392168>

Севрук В. Г.,
*кандидат юридичних наук, старший дослідник, доцент,
провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності
Національної академії внутрішніх справ*

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ, ГРОМАДСЬКІСТЮ, ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ І НЕДЕРЖАВНИМИ СТРУКТУРАМИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ І ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ЯКІ СФОРМОВАНІ НА ЕТНІЧНІЙ ОСНОВІ

INTERACTION OF THE BODIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE WITH THE MASS MEDIA, THE PUBLIC, STATE BODIES AND NON-GOVERNMENTAL STRUCTURES IN COUNTERACTING CRIMES COMMITTED BY ORGANIZED GROUPS AND CRIMINAL ORGANIZATIONS FORMED ON AN ETHNIC BASIS

У статті комплексно розглянуто питання взаємодії органів Національної поліції України з засобами масової інформації, громадськістю, державними органами і недержавними структурами під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. Також наголошується, що формування українською державою ефективного механізму протидії організованим групам і злочинним організаціям, які сформовані на етнічній основі, неможливо без розуміння сутності даної проблеми, відповідних законодавчо закріплених понять та класифікації і виокремлення рис організованої етнічної злочинності, що мають важливе практичне значення для роботи правоохоронних органів і держави. Тож основним обов'язком правоохоронних органів є своєчасне виявлення, швидке розкриття та розслідування злочинів, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, що неможливо без ефективної та злагодженої взаємодії всіх органів. Аналіз досліджуваної наукової проблематики протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, наразі обумовлює необхідність подальшого дослідження у різних напрямках, зокрема в аспекті здійснення внутрішньої та зовнішньої взаємодії правоохоронних органів України. Отже, для ефективної взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, необхідна обґрунтована концепція такого співробітництва, яка на сьогодні відсутня. Тож у перспективі слід негайно прийняти таку концепцію, яка покладе початок упорядкуванню відносин правоохоронних органів з обміну й реалізації інформації, що стосується діяльності як вітчизняних злочинних формувань, так і діяльності організованих злочинних груп іноземних громадян або тих, що сформувалися на етнічній основі. У зв'язку з цим у статті також детально проаналізовано окремі форми взаємодії органів Національної поліції України із засобами масової інформації, громадськістю, державними органами і недержавними структурами, рекомендовано найбільш ефективні організаційні напрями, способи та прийоми взаємодії, а також рекомендації щодо її вдосконалення.

Ключові слова: *взаємодія, етнічна злочинність, організовані групи, які сформовані на етнічній основі, злочинні організації, які сформовані на етнічній основі, протидія.*

The article comprehensively considers the issues of interaction of the National Police of Ukraine with the media, the public, government agencies and non-governmental organizations in combating crimes committed by organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis. The article also emphasizes that the formation of the Ukrainian state an effective mechanism for combating organized groups and criminal organizations, which are formed on an ethnic basis, is impossible without understanding the essence of the problem, relevant statutory concepts and classification and identification of organized ethnic crime. work of law enforcement agencies and the state. Accordingly, the main duty of law enforcement agencies is the timely detection, prompt detection and investigation of crimes committed by organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis, which is impossible without effective and coordinated cooperation of all bodies. The analysis of the researched scientific problems of counteraction to crimes

committed by organized groups and criminal organizations, which are formed on ethnic basis, now necessitates further research in various directions, in particular in the aspect of internal and external interaction of law enforcement agencies of Ukraine. Thus, for the effective interaction of law enforcement agencies in combating crimes committed by organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis, a sound concept of such cooperation is needed, which is currently lacking. Accordingly, in the long run, such a concept needs to be adopted immediately, which will start streamlining law enforcement relations on the exchange and sale of information concerning the activities of both domestic criminal groups and organized criminal groups of foreign nationals or those formed on ethnic grounds. In this regard, the article also analyzes in detail some forms of interaction of the National Police of Ukraine with the media, the public, government agencies and non-governmental organizations, recommends the most effective organizational areas, methods and techniques of interaction, as well as recommendations for its improvement.

Key words: *interaction, ethnic crime, organized groups that are formed on an ethnic basis, criminal organizations that are formed on an ethnic basis, counteraction.*

Постановка проблеми. Ефективна протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, можлива лише за умови спільної злагодженої діяльності з ЗМІ, громадськими формуваннями, населенням, державними органами і недержавними структурами, що передбачає процес своєчасного отримання оперативної слідчої інформації, залучення найактивніших громадян під час виконання конкретних правоохоронних завдань, участь у розшуку зниклих безвісти і підозрюваних у вчиненні злочину, проведення профілактичних та виховних заходів тощо.

Аналіз досліджуваної наукової проблематики протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, наразі обумовлює необхідність подальшого дослідження у різних напрямках, зокрема в аспекті взаємодії органів Національної поліції України з ЗМІ, громадськістю та державними органами і недержавними структурами, що спричинило актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичним і практичним проблемам, пов'язаним із питанням взаємодії органів Національної поліції України з ЗМІ, громадськістю та державними органами і недержавними структурами під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, приділяли увагу відомі вітчизняні та закордонні вчені з різних сфер, зокрема Л.В. Вавилова, О.М. Волуйко, А.В. Губанов, І.І. Демідов, М.В. Жук, О.Б. Керницький, А.В. Коваленко, А.В. Лебедева, С.В. Медведенко, І.В. Орел, А.М. Федорова, В.О. Фінагєєв, В.М. Ценов.

Метою статті є аналіз та дослідження проблемних питань взаємодії органів Національної поліції України з ЗМІ, громадськістю та державними органами і недержавними структурами під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, та надання пропозицій на цій основі щодо їхнього вирішення.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» «діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб» [1; 2, с. 206]. Так, Організація з безпеки і співробітництва в Європі своїм основним завданням вважає встановлення партнерських відносин поліції і суспільства, за яких усі поліцейські, державні структури і населення активно співпрацюють над вирішенням проблем забезпечення громадського спокою і правопорядку, захистом основних прав і свобод особи, особливо життя людини, запобіганням та розкриттям злочинів, наданням допомоги та послуг суспільству з метою зниження рівня страху перед злочинністю, можливістю отримання тілесних ушкоджень і виникнення соціально-побутових заворушень [3; 4, с. 111–112]. Зі свого боку Рекомендація Рес (2001 рік) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», розглядаючи поліцейських як професійних поборників права, котрі надають правоохоронні послуги громадськості, визначає, що діяльність поліції повинна здійснюватися в ефективній співпраці з місцевими громадами, неурядовими організаціями, представниками громадськості, а також етнічними меншинами [5; 6, с. 80].

Слід відзначити, що особливу роль під час протидії злочинам, котрі вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, відіграє взаємодія оперативних підрозділів Національної поліції України зі службою безпеки банку. З метою забезпечення повернення кредитних коштів та недопущення вчинення злочинних посягань з боку позичальників та співробітників банку здійснюється обмін певною інформацією між зацікавленими в цьому сторонами. Це насамперед відомості про: особу клієнта; активи клієнта (розміри установчого капіталу, співвідношення між власними коштами та тими, що перебувають в управлінні, вкладання коштів у нерухомість тощо); склад засновників, наявність інших фірм, які очолюють засновники даного підприємства (кількість фірм, зареєстрованих за цією адресою, а також адреси цих фірм, їхні рахунки в банках тощо); форму, в якій створена юридична особа (найменш надійними є товариства з обмеженою відповідальністю); час перебування на ринку та на обслуговуванні в певному банку; проект бізнес-плану (призначення кредитних коштів); забезпечення кредиту (гарантія, застава тощо) [7; 8].

Також варто звернути увагу на взаємодію органів Національної поліції з ЗМІ та громадськістю. Доцільно розглядати сили і засоби органів Національної поліції України щодо протидії злочинності у контексті взаємодії з державними органами і недержавними структурами. Нарівні з традиційними громадськими об'єднаннями, які беруть участь у правоохоронній діяльності (громадські формування з охорони громадського порядку та державного кордону), виникають нові, наприклад, спеціалізовані комерційні структури правоохоронного напрямку (недержавні охоронні та детективні агентства, власні служби безпеки тощо). На відміну від громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону, громадських організацій, які у статутах декларують участь у протидії злочинності, вони охороняють приватні, групові інтереси. Саме цим визначається їхня компетенція [9].

Інститути громадянського суспільства та населення також можуть сприяти правоохоронним органам під час аналізованих дій у формі громадських об'єднань правоохоронної спря-

мованості, допомагати в охороні громадського порядку та протидії правопорушенням. Участь громадськості у правоохоронній діяльності на об'єктах оперативного обслуговування досі залишається недостатньою і потребує посилення активності з боку населення [10, с. 253–254]. Щоб населення було в курсі того, чи безпечно середовище його регіону, уповноважені представники Національної поліції проводять статистичну діяльність, результати якої викладають в Інтернет або оприлюднюють на пресконференціях тощо [11, с. 52].

Аналіз нормативно-правових актів, якими врегульовано взаємодію Національної поліції з громадськістю, дає можливість виділити основні форми, за якими вона відбувається: а) спільну організацію та здійснення заходів; б) спільне розроблення заходів; в) залучення представників громадськості до спільної роботи; г) узгодження самостійних дій громадськості; г) обмін оперативною інформацією та належне реагування на отриману інформацію; д) здійснення громадськістю правоохоронних заходів за ініціативою поліції; е) організацію правової і спеціальної підготовки громадян, які бажають виконувати завдання правоохоронної спрямованості; є) допомогу співробітників поліції громадськості у проведенні заходів з боротьби із правопорушеннями й охорони публічного порядку; ж) співпрацю з громадськими об'єднаннями; з) індивідуальні форми участі населення в правоохоронній діяльності [6, с. 223].

У процесі організації залучення представників громади до взаємодії створюються умови, які забезпечують максимальну ефективність спільної діяльності. Зауважено, що система заохочень є одним із важливих інструментів залучення населення до участі в охороні правопорядку й профілактиці правопорушень [6, с. 5].

Система взаємодії з місцевими органами влади, органами освіти, охорони здоров'я, зайнятості, соціальної підтримки, органами і службами у справах дітей, організаціями недержавного сектора постійно вдосконалюється з метою повернення правопорушників до нормальних умов життєдіяльності [12; 13].

Також залежно від одержаних відомостей та оперативної обстановки, що склалася, органи Національної поліції повинні інформувати органи державної влади про виявлені недолі-

ки, які арсеналом засобів і методів, що наявні в Національній поліції України, самостійно усунути неможливо. Координацію подальшої спільної роботи треба проводити як за загальними профілактичними напрямками (якщо простежується системна тенденція та недоліки), так і в більш вузькому аспекті, щодо кожного конкретного випадку [14].

Своєчасна взаємодія зі співробітниками органів місцевої влади надасть можливість відтворити найбільш повний і конкретизований образ розроблюваної особи, одержати відомості за місцем її проживання, роботи, навчання, а також соціальну характеристику [15].

Останніми роками взаємодія правоохоронних органів із ЗМІ обмежується повідомленнями про вчинені злочини та зверненнями до населення за допомогою в розшуках злочинців. ЗМІ потрібно ефективніше пропагувати правові знання, підвищувати правову культуру суспільства, довіру і повагу населення до представників правоохоронних органів [16, с. 39].

На нашу думку, важливим напрямом взаємодії правоохоронних органів із ЗМІ та громадськістю є використання ЗМІ та громадськості для вирішення конкретних оперативно-розшукових, слідчих й інших службових завдань. Наприклад, ЗМІ забезпечують двосторонню комунікацію суспільства і міліції. Варто відзначити, що під час такої взаємодії в ЗМІ застосовується метод переконання, який є, на наш погляд, основним методом при організації взаємодії Національної поліції України з населенням. Саме завдяки цьому методу відбувається здебільшого правове виховання осіб з низьким культурним та юридичним рівнем правового виховання. Найефективнішою допомогою ЗМІ є організація розшукової роботи. Так, осіб

різних національностей, які ухиляються від слідства та суду, необхідно розшукувати шляхом подання до провідних друкованих видань інформації про прикмети злочинців, їхніх фотороботів та попереджень про вид злочину, на якому вони кваліфікуються, з наведенням кількості вчинених ними злочинних діянь, від яких постраждало населення. Подібну організацію розшуку з залученням ЗМІ треба запроваджувати і при пошуку безвісти зниклих осіб та при встановленні осіб невідомих трупів, додавши до вищезазначених заходів ще й такі:

а) піддавання розголосу у ЗМІ не лише фоторобота та прикмет розшукуваної особи, а ще й переліку її можливих місцезнаходжень;

б) використання інформації про особу, отриманої завдяки проведеному ЗМІ журналістському розслідуванню;

в) використання можливостей мережі Інтернет у розшуку осіб [17, с. 32–33].

Висновки. Зрештою необхідно відзначити, що взаємодія органів Національної поліції України з ЗМІ, громадськістю та державними органами і недержавними структурами під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, – це діяльність, яка вимагає постійного застосування комплексу різних заходів з ефективним використанням наявних сил, засобів, обміну інформацією, пошуку найбільш раціональних форм для активної співпраці органів Національної поліції України з ЗМІ, громадськістю, громадськими об'єднаннями, державними органами, органами місцевого самоврядування, недержавними структурами (детективними агентствами, спеціалістами з комп'ютерної техніки, співробітниками служб безпеки банків тощо).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Волуйко О.М. Взаємодія Національної поліції України з населенням: теоретичний аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 206–209. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/51.pdf.
3. Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе. Наилучшая практика построения партнерства между полицией и обществом. URL: <http://polis.osce.org>.
4. Федорова А.М. Основи взаємодії поліції та громадянського суспільства в Україні. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2020. № 1 (69). С. 111–115. DOI: 10.32840/1813-3401.2020.1.18.
5. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-учасникам «Про Європейський кодекс поліцейської етики». Ухвалена Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.
6. Медведенко С.В. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності : дис. ... д-ра філос. наук : 081. Одеса, 2020. 283 с.
7. Закон України «Про заставу». *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 47.

8. Фінагеев В.О. Взаємодія оперативних підрозділів зі службами банківської безпеки у протидії шахрайству в сфері кредитування. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 252–264.
9. Ценов В.М. Взаємодія органів Національної поліції України із ЗМІ під час проведення оперативної комбінації. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : матеріали міжвід. наук.-практ. конф., м. Київ, 5 липня 2017 р. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2017. С. 277–279.
10. Демідов І.І. Взаємодія прокурора, слідчого з оперативними й іншими підрозділами під час проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки товарів, предметів і речовин у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). С. 246–258.
11. Коваленко А.В. Взаємодія поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4. С. 50–53.
12. Керницький О.Б. Конфіденційне співробітництво у протидії наркозлочинності на залізничному транспорті : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Одеса, 2009. 21 с.
13. Національний звіт за 2017 рік щодо наркотичної ситуації в Україні (за даними 2016 року). *Поглиблений огляд наркотичної ситуації в Україні*. Київ : Європейський моніторинговий центр з наркотиків та наркотичної залежності, 2017. С. 138.
14. Орел І.В. Умисне вбивство за обтяжуючих обставин : курсова робота. Київ, 2006. URL: <https://bibl.com.ua/pravo/4737/index.htm>.
15. Губанов А.В. Полиция зарубежных стран: организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности. Москва : МАЭП, 1999. 287 с.
16. Вавилова Л.В., Жук М.В. О виктимологической профилактике преступлений. *Российский следователь*. 2004. № 9. С. 37–41.
17. Лебедева А.В. Реалізація розшукової функції ОВС при взаємодії зі ЗМІ. *Розшукова робота ОВС: проблеми та шляхи їх розв'язання* : матеріали міжвузівського наук.-практ. семінару, м. Донецьк, 28 березня 2008 р. Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2008. С. 31–33.